

Magyarország az Európai Unióban

Inotai András

2004 karácsonyfájának kétségtelenül legfényesebb gyertyája hazánk taggá válása az európai integráció immár 25 fős családjában. Olyan fény és útmutató azonban, amely nem vész el az ünnepek elmúltával, hogy aztán egy év múlva néhány napra ismét visszatérjen. A továbbiakban a magyar jövő meghatározó eleme, keretfeltétele, amely minden döntésünket befolyásolja. A sors különös játéka, hogy az évszázadokon keresztül óhajtott, várt-remélt, több alkalommal keservesen megküzdött, majd elbukott felzárkózási-modernizációs kísérleteink legfontosabb külső feltétele éppen 2004-ben nyert jogi-intézményes formát.

Tagságunk az Európai Unióban azonban nem karácsonyi ajándék. Ellenkezőleg, keményen megszolgált siker. Meghatározó, talán csak az ezer évvel ezelőtti államalapítással összemérhető esemény az ország történelmében. Lehetőség arra, hogy immár minden területen szerves részévé váljunk a fejlett Európának, sőt, beleszólhassunk a kontinens jövőjének alakításába egy olyan korszakban, amikor maga Európa is keresztülhoz érkezett. Szemben „az unión kívül is van élet” rendkívül cinikus és felelőtlen felfogásával, teljes jogú tagságunk egyrészt védelmet kínál a külvilág esetleges negatív hatásaival szemben, másrészt lehetőséget ad a társadalom túlnyomó többsége számára ígéretes gazdasági-társadalmi – és nem kevésbé tudati – felemelkedésre. Ez azonban nem történik meg önmagától. Csodák még karácsony táján sincsenek, csak keményen megdolgozott-megharcolt sikerek. Belépésünk az európai integrációba megnyitotta az utat e siker felé, de önmagában nem garantálja azt. Számos ország korábbi évtizedekre visszanyúló tapasztalata igazolja, hogy az eséllyel lehet élni, de lehet kihasználatlanul hagyni is. Nem kétséges, hogy Magyarország a sikeres tagságban érdekelt, ehhez azonban élni kell a tagság adta lehetőségekkel. Sőt, jobban és

gyorsabban, mint azt a manapság példaként idézett írek tették, hiszen ők 15 éves tagság után kezdtek éledezni, hogy aztán a következő 15 évben páratlan modernizációt hajtsanak végre. Nekünk, akárcsak a velünk együtt taggá vált közép- és kelet-európai társainknak, nem adott a történelem ilyen hosszú vegetálási-felkészülési időt. Jóval gyorsabban kell felmutatni a sikert – nemcsak saját magunk érdekében, de a vajúdo-átalakuló Európa érdekében is. Bár az európai integráció meghatározó tagállamainál kisebb mértékben, nekünk is van nemcsak magyar, de európai felelősségünk is. Csak remélni lehet, hogy Európa meghatározó nemzetei ezt ugyanígy érzik, és ennek megfelelően cselekszenek a következő években. Csak így kerülhető el, hogy a kontinens visszaessen a 19. századi körülmények közé, menthetlenül lemaradva ezzel a globális versenyben. Nem is beszélve a nacionalizmus újraéledésének veszélyéről, ami beláthatatlan következményekkel járó instabilitást idézne elő környezetünkben. Közelebbi régióink történelmét ismerve, beleértve az alig néhány éve tapasztalt-végigélt szörnyűségeket a Balkán egy részén, az európai, ezen belül a közép- és délkelet-európai stabilitás fenntartásamegerősítése meghatározó magyar érdek, és nem kevésbé meghatározó magyar felelősség. Mindenki, bármilyen hivatkozási oka is lenne rá, aki ezt nem ismeri fel, vagy kifejezetten ellene cselekszik – tudatosan vagy tudattalanul, de mindenképpen páratlan történelmi felelőtlenséggel –, a sikeres Magyarország és a sikeres Európa ellen dolgozik.

De hogyan mérjük a sikert, és mit kell tennünk, hogy az európai közösség sikeres és megbecsült tagja legyen Magyarország? Természetesen siker már a tagság ténye is, hiszen ezt több mint egy évtizedes, négy kormányon átívelő felkészülési folyamat előzte meg. Ha ez nem lett volna sikeres, nem nyertünk volna felvételt. Siker, hogy számos

más, az uniós átlagnál kevésbé fejlett országoknál jobb indulási feltételekkel lettünk tagok egy olyan közösségben, amelynek játékszabályai jóval több területet fognak át, mint két évtizeddel ezelőtt, amikor Portugália és Spanyolország előtt nyílt meg az integrációs pálya. A magyar gazdaság évek óta jóval az uniós átlag felett növekszik, és továbbra is jelentős növekedési tartalékokkal rendelkezik. Feltéve természetesen, hogy az export- és beruházásorientált pályán marad, és arról semmiféle „álmodjunk nagyokat” illúzió kísértete sem téríti el. A 25 tagállam közül a magyar export az, amelynek legnagyobb hányada, kerekén 83 százaléka irányul az unióba. Igen szoros tőkekapcsolatok jöttek létre az elmúlt évtizedben, amelynek eredményeként a magyar fejlődés meghatározó tényezőjévé vált a transznacionális hálózatokba való bekapcsolódás, ami túlmutat az európai integráció keretein, miközben erősíti Magyarország helyzetét az integráción belül. A gazdaság jóval nyitottabb, a magántőke, a piaci szereplők súlya nagyobb, mint a két évtizede belépett országok esetében, de akár a legtöbb velünk együtt csatlakozott országgal összehasonlítva is. Gazdasági erőnkél vagy népességarányunknál jóval nagyobb képességgel rendelkezünk az Európai Parlamentben és az uniós döntéshozatali-szavazási rendszerben.

Bár a társadalom nagy része számára az anyagi gazdagodás tűnik a sikeres tagság meghatározó bizonyítékának, a sikernek számos további, nem gazdasági tényezője van. Olyanok, amelyek megléte vagy hiánya nagyban befolyásolja a jövőbeli gazdasági lehetőségeket is.

Az első évek mindig kritikusak, mert tapasztalatai hosszabb távra meghatározzák viszonyulásunkat ahhoz a környezethez, amelyet választottunk, vagy amelybe kerültünk. Legyen szó új munkahelyről, új lakásról vagy magánéletéről. Nincs ez másként az Európai Unióval sem. A sikeres tagság igazi próbáját a következő években felhalmozódó élmények és kudarcok jelentik. Nyilvánvaló, hogy a 2004 májusában felvett tíz ország, bár a felszínen ugyanazon követelményeknek kellett, hogy megfeleljen, igen jelentős különbségeket mutat. A következő időszakban derül ki, melyik országnak mekkora az alkalmazkodási képessége. Ez messze nem szűkíthető le arra az egyébként közel sem lényegtelen kérdésre, hogy milyen nagyságú uniós pénzeket milyen hatékonyan és gyorsan tud felszívni. Adott ország felszívó és alkalmazkodási képessége döntően nem gazdasági, hanem intézményi, társadalmi és tudati-viselkedési kérdés. Aligha kérdéses, hogy e vonatkozásban az egyes új

tagállamoknak nagyon különböző tapasztalatai lesznek. Remélhető, de ezért keményen kell dolgoznunk, hogy Magyarország a sikeresen alkalmazkodók közé fog tartozni. E sikernek vannak jelentős külső feltételei, mint például az európai gazdasági növekedés gyorsulása, a kulcsfontosságú országok gazdasági reformjainak következetes végrehajtása, vagy az, hogy a közösségi politikákat ne a status-quo-szemlélet, hanem a jövő kihívásai határozzák meg. Ezeket Magyarország csak kevésbé tudja befolyásolni, de ez még mindig minőségileg más pozíció, mintha az integráción kívül maradvá kellene elszenvednünk következményeit.

A külső körülmények nem menthetnek fel minket a házi feladatok elvégzése alól. Ezek közé tartozik az évek óta hiányzó magyar integrációs stratégia kidolgozása. Ezt az úrt nem töltheti be a leggondosabban megszerkesztett nemzeti fejlesztési terv sem, hiszen mind a magyar stratégiai érdekek, mind az európai közösségi politikák messze túlterjednek e terv keretein. A terv, amelynek alapján 2007-től Magyarország – reményeink szerint – történelme során soha nem látott modernizációs erőforrásokhoz juthat hozzá, meghatározó eszköze a stratégia sikeres megvalósításának. Nélkülözhetetlen, de nem elégséges feltétele a sikeres magyar EU-tagságnak.

További sürgető feladatunk a társadalmi alkalmazkodóképesség erősítése. Ez természetesen magában foglalja azoknak a kereteknek a megteremtését, amelyek biztosíthatják az uniós (és a magyar) költségvetési források hatékony és gyors felszívását. E téren következetes kormányzati politikára van szükség, hiszen joggal feltételezhető, hogy a jobban felkészült régiók/közösségek/üzleti körök nagyobb mértékben fognak tudni profitálni e lehetőségéből, mint a kevésbé felkészültek. Ez pedig – legalábbis átmenetileg – tovább növelheti a regionális különbségeket az országban. Ez a folyamat ugyan az első időszakban nehezen lesz elkerülhető, de mindent meg kell tenni a kevésbé fejlettek felzárkóztatásáért. Nem úgy, hogy a szárnyalók szárnyát levágjuk, hogy nem engedjük nemzetközileg is számottevő kritikus tömegek, kitörési potenciálok megteremtését Magyarországon. Hanem úgy, hogy felkészítjük a kevésbé fejlett területeket/közösségeket arra, hogy fogadni tudják a fejlett térségekből kisugárzó modernizációs hatásokat. Ez egyrészt intézményi, humán erőforrás- és tudatfejlesztési feladat, másrészt a fizikai infrastruktúra átfogó korszerűsítését, mindenekelőtt a modern közlekedési hálózat kiépítését je

lenti. Az utóbbi még akkor is „modernizációs élményt” jelenthet a társadalom nagy részének, ha az emberek zöme tudja, hogy e fejlesztések kedvező hatásait csak évek múlva fogja érezni, akár anyagi körülményeiben, akár életminőségében.

A sikeres tagság meghatározó feltétele azonban a társadalom érettsége. Elbutított, mentálisan megfertőzött társadalom nem lehet sikeres a 21. században, sem integráción belül, sem azon kívül. Hasonlóképpen kudarcra van ítélve az a társadalom, amely megosztott, még inkább pedig az, amelyet bizonyos politikai erők tudatosan megosztanak. Vagyis, amely hagyja (sőt, még néha tapsol is hozzá), hogy felelőtlen hatalommániások áldozatává váljon. Számos példa van az európai integráció történetében arra, hogyan használták ki egyes tagállamok mások belpolitikai-társadalmi gyengeségét vagy megosztottságát. Lehet, hogy ezt nem mindig tették etikusan, de a felelősség azokat terheli, akik ilyen helyzetet idéztek elő.

A közösségi mozgástér megtartása és növelése mindenképp az integráció kis országainak alapvető érdeke. Nem véletlen, hogy éppen ők a föderális szerkezetű Európa fő szószólói, hiszen csak így van esélyük arra, hogy megakadályozzák, hogy újra néhány „nagyhatalom” döntsön Európa jövőjéről. Az Európai Unió 2004. évi bővítése meghatározó módon változtatta meg az erőviszonyokat a kis és nagy országok között, hiszen a korábbi 10:5 arányt 19:6-ra változtatta a kis országok javára. Ahhoz azonban, hogy a kisországi, ezen belül a magyar mozgástér valójában bővüljön, nélkülözhetetlen a „közösségi kultúra” elsajátítása. Egy nagy családban senki sem szereti a bajkeverőket, a speciális érdekeket és történelmi igazságtalanságokat hangoztatókat, ilyen példakkal ugyanis minden ország tucatjával elő tud hozakodni. Hasonlóképpen kiközösíti a kompromisszumra képteleneket, a vétőjoggal fenyegetőzőket, a nagy áramlatokkal pillanatnyi érdekek vagy a génekben tárolt „csakazértis” magatartás következtében szembefordulókat. Magyarország értelmes kompromisszumokkal, stratégiai és taktikai szövetségesekkel együttműködve tudja érdekeit a legnagyobb mértékben érvényesíteni. Nagy kérdés, hogy erre, ami egyébként a sikeres tagság egyik meghatározó és már rövid távon is kamatozó bizonyítéka, képesek-e azok, akik itthon sem tudnak kompromisszumot kötni, sőt állandóan újabb harci eszközöket vetnek be. Ennek a magatartásnak semmi köze az európai értékekhez és kultúrához, ezért eleve zsákutcás fejlődést valószínűsítene. Mint ahogy annak a maga-

tartásnak sem, amely bárminemű kompromisszumban a „nemzeti érdekek” feladását, sőt „a haza elárulását” véli felfedezni.

Magyarország uniós tagsága nem karácsonyi ajándék, de van karácsonyi üzenete. A társadalom összefogása, a békés, nyugodt, bár néha nagy türelmet és nem kevés áldozatot igénylő építő munka, a nemzetközi közösségekben való egységes fellépés, a kultúrált politizálás itthon és külföldön, ugyanakkor a békétlenséget szítók, az állandó konfliktusokat gerjesztők és keresők egyszer és mindenkorra való kiközösítése, elszigetelése a siker alapvető feltétele. A megoldás kulcsa a magyar társadalom kezében van. Csak remélni lehet, hogy elégséges történelmi tapasztalat halmozódott fel ezer év alatt ahhoz, hogy a magyar társadalom élni tudjon azzal a történelmi eséllyel, amit az uniós tagság kínál.

Nemrégiben néhány napot Brüsszelben töltöttem. Egynapos munkaértekezletet leszámítva első alkalommal azóta, hogy az EU tagjává váltunk. Felemelő érzés volt látni a magyar zászlót a többi 24 ország zászlaja mellett. Még inkább érezni azt a beszélgetéseken, és tudatában lenni annak a hivatalos rendezvényeken, hogy immár nem csak egyéni szinten (e vonatkozásban sosem voltak „komplexusaim”), de jogilag is egyenrangúak vagyunk a többi tagállammal. Egyszóval jó volt magyarnak lenni Brüsszelben. Szeretném, ha 2004 karácsonya a legtöbb magyar állampolgárnak azt az ajándékot adná, hogy végre legyen jó érzés magyarnak lenni itthon is.

* * * * *

Eddig megjelent számaink megtekinthetők

és letölthetők a www.vki.hu weboldalról